OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

TÄYDENTÄVÄ
LAUSUNTO

Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto
Erityisasiantuntija Jurkka Jämsä

14.4.2026

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

Täydennys oikeusministeriön lausuntoon hallituksen esityksestä luottolaitosdirektiivin täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 22/2026 vp)

Oikeusministeriö on antanut esityksestä perustuslakivaliokunnalle aikaisemmin lausunnon, jossa ehdotettua sääntelyä tarkastellaan erityisesti ne bis in idem -kiellon kannalta. Oikeusministeriö täydentää kyseistä lausuntoa tarkastelemalla ehdotusta lyhyesti myös siltä kannalta, onko perustuslain 21 §:stä johdettavissa ne bis in idem -kiellolle sellaista kansallista suoraan perustuslaista tulevaa itsenäistä sisältöä, joka ei johdu Euroopan ihmisoikeussopimuksen ja EU:n perusoikeuskirjan soveltamiskäytännöstä. Tältä osin oikeusministeriö toteaa seuraavaa.

Perustuslain 21 §:n esitöiden mukaan säännöksen lähimmät vastineet ovat kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (KP-sopimus) 14 artiklan 1 kappaleen ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleen määräykset oikeudesta oikeudenkäyntiin. Hieman jäljempänä täsmennetään, että vaikka pykälään ei sisälly nimenomaista viittausta rikossyytteen käsittelyyn, säännöksellä on kuitenkin tarkoitettu kattaa edellä mainittujen ihmisoikeussopimusten

Postiosoite
Postadress
Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Meritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax
09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet
kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

mukainen oikeus oikeudenkäyntiin, joten tämä oikeus tulisi koskemaan myös jokaisen rikossyytteen käsittelyä (HE 309/1993 vp, s. 73).

Pykälän 2 momentti koskee lainkäyttö- ja hallintomenettelyn oikeussuojatakeita. Se on yhteydessä 1 momenttiin, joka niin ikään turvaa oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja hyvään hallintoon. Säännöksessä luetellaan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon tärkeimmät osa-alueet, eli käsittelyn julkisuus, oikeus tulla kuulluksi, vaatimus päätöksen perustelemisesta sekä oikeus hakea muutosta. Luetteloa ei ole tarkoitettu tyhjentäväksi. Säännöksessä tarkoitettuihin oikeussuojatakeisiin kuuluvat siinä nimenomaisesti mainittujen osa-alueiden ja käsittelyn suullisuuden ja oikeusavun ohella muun muassa seuraavat Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ja KP-sopimuksessa erityisesti rikoksesta syytetylle taatut oikeudet: oikeus tulla pidetyksi syyttömänä, kunnes syyllisyys on laillisesti näytetty toteen, oikeus olla todistamatta itseään vastaan, oikeus saada viipymättä yksityiskohtainen tieto syytteiden sisällöstä ja perusteista henkilön ymmärtämällä kielellä, oikeus saada riittävästi aikaa ja edellytyksiä valmistella puolustustaan, oikeus kuulustella tai kuulustuttaa todistajia, oikeus saada maksutta tulkkausapua ja oikeus olla tulematta syytetyksi tai tuomituksi toistamiseen saman teon perusteella (HE 309/1993 vp, s. 74).

Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä (PeVL 9/2012 vp, s. 3 ja PeVL 17/2013 vp, s. 2–3) onkin todettu, että kiellon katsotaan sisältyvän perustuslain 21 §:n 2 momentin säännökseen oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeista. Perusoikeusuudistuksen edellä siteerattujen esitöiden valossa vaikuttaa kuitenkin selvältä, että näiden takeiden on ajateltu saavan sisältönsä ennen muuta keskeisistä ylikansallisista oikeuslähteistä, joihin nykyisin lukeutuu myös EU:n perusoikeuskirja. Erityispiirteenä oikeusturvaa koskevan perusoikeussäännöksen osalta näyttäisi muutoinkin olevan sen vahva kytkös ylikansallisiin oikeuslähteisiin.

Huomionarvoista on, että edellä mainituissa lausunnoissa kiellon sisältöä selostetaan ainoastaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7. lisäpöytäkirjan, KP-sopimuksen ja EU:n perusoikeuskirjan valossa. Lisäksi perustuslakivaliokunta on perustellut kannanottojaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännöllä. Lausunnoissa ei

näyttäisi sen sijaan esitetyn mitään sellaisia itsenäisiä kannanottoja, jotka sisällöllisesti täydentäisivät viitatuista ylikansallisista oikeuslähteistä johdettavia tulkintakannanottoja tai eroaisivat niistä. Lausunnoista ei ole tunnistettavissa myöskään selvää pyrkimystä muodostaa kiellolle tällaista itsenäistä sisältöä. Kansainvälisten sitoumusten noudattaminen ja EU-oikeuden etusija asettaisivatkin tälle pidäkkeitä joka tapauksessa.

Vielä voidaan huomauttaa, ettei ne bis in idem -kieltoa mainita nimenomaisesti sen enempää perustuslain 21 §:ssä kuin kansallisessa prosessilainsäädännössäkään. Kansallisessa oikeuskäytännössä kiellolle ei myöskään näyttäisi tunnistetun mitään erityistä kansallista sisältöä (ks. esim. KKO 2013:59 ja KHO 2019:35).

Edellä esitetyn perusteella ne bis in idem -kiellon osalta ei vaikuttaisi olevan tunnistettavissa sellaista perustuslain 21 §:stä johdettavaa puhtaasti kansallista sisältöä, joka olisi itsenäistä tai erillistä suhteessa perustuslain taustallakin vaikuttaviin ylikansallisiin oikeuslähteisiin eli Euroopan ihmisoikeussopimukseen, KP-sopimukseen ja EU:n perusoikeuskirjaan. Kiellon tulkinta ja soveltaminen kansallisessa oikeudessa on tiettävästi perustunut mainittuihin oikeuslähteisiin ja niitä koskevaan eurooppalaiseen oikeuskäytäntöön.